

“La llengua catalana és el tema del meu llibre”

Entrevista a Pere Gimferrer, que acaba de publicar ‘El castell de la puresa’ (Proa)

JORDI PLAY

Des de l'any 2001, el d'aparició d'*El diamant dins l'aigua*, Pere Gimferrer no havia publicat cap llibre de poemes en català. En aquest període, però, ha engrandit notablement la seva producció lírica en castellà, l'altra seva llengua de creació (l'italià a banda), amb obres com *Amor en vilo* (2006), *Rapsodia* (2011) i *Alma Venus* (2013). *El castell de la puresa* –el títol ve de Mallarmé– constitueix, doncs, tretze anys més tard, la represa de la llengua catalana per a una obra poètica d'una gran coherència i complexitat, que des de fa quatre dècades ha afermat un codi propi i absolutament personal.

Gimferrer em rep a la planta sisena de l'edifici de l'Editorial Planeta, a la Diagonal barcelonina, un dilluns d'hivern d'una llum gairebé feridora de tan neta (una llum que sembla sorgida d'un dels seus poemes, d'ara o d'abans). Al *hall* de l'edifici que, anys enrere, havia sigut el d'una popular entitat bancària del país, uns luxosos aparadors fan pensar en les àrees comercials de luxe dels aeroports. En aquests que ara espio en passar, però, només s'hi exhibeixen, com és lògic, productes de l'empresa: volums diversos de l'editorial, portades de *La Razón* –el diari de la casa– i altres administracions diversos, que diria Joan Fuster. Últimament havíem parlat força per telèfon, però feia molt de temps que no coincidíem personalment. Reconec que és un home que intimida (a mi, si més no, m'intimida): per la vasta cultura que té, enciclopèdica i encara més que això (a l'època de l'Enciclopèdia no existia el cinema, posem per cas, i Gimferrer continua sent un voraç consumidor de relats cinematogràfics: ara mateix acaba d'escriure sobre Albert Serra i la seva *Història de la meva mort*); i intimida, també, per la memòria que serveix aquella, com un disciplinat *valet de chambre*. Les connexions que no deixa de crear la seva ment en perpètua ebullició poden deixar totalment descol·locat el seu interlocutor.

En el poema "Ensenhamen", del títol que presenta, hi llegim això: "La paraula, vestida de fulles de tardor / o de metall de fulles de primavera, esclata / com el ram de raïms a les mans de la nit". La paraula, vet aquí.

—Escriu en la "Nota de l'autor" preliminar: "Avui veig així la llengua poètica: un cos vast i bategant que mou els poemes". Amplieu-me aquesta idea, sisplau.

—Ja n'he parlat altres vegades, d'això. És molt senzill: la llengua poètica catalana, la seva rica tradició literària, tot el que això comporta, és el tema d'aquest llibre (i, de fet, podria considerar-se el tema de molts altres llibres d'altri). *El castell de la puresa* tracta, doncs, sobretot d'això, i ho fa d'una manera molt accentuada.

“Jo no m’invento cap paraula, podria justificar cada una de les que surten als meus llibres”

—El poema "Ensenhamen" és un dels que més clarament homenatgen aquesta llengua que parlem, i a la qual vós dediqueu la substància del llibre: "Del cel del segle quinze vénen els mots d'uns versos", un segle d'or per a la literatura catalana i valenciana... En aquest poema, per cert, vós distingiu entre dues paraules: *rehenes* i *ostatges*.

—Ja ho feia a *El diamant dins l'aigua*, en realitat, tot i que això potser

no té gaire importància per al lector en general. El diccionari normatiu actual, el del IEC, ha eliminat el mot *rehena*, que figurava en el Fabra –en plural– i que el de l'*Enciclopèdia* encara incloïa. I sospito que l'ha bandejat perquè els sonava castellà. Jo no m'invento cap paraula, cap ni una, i podria justificar cada una de les que apareixen en aquest llibre i en els meus llibres anteriors. Aquest terme en concret ja es troba en Bernat Metge, al segle XV, i arriba fins a Carles Riba, un poeta tan present en aquest títol meu.

—El vermell és, indiscutiblement, el color de la vostra poesia...

—I és, també, el color de la meua vida, el meu color predilecte. Si ho dieu per la coberta, però, jo no vaig pas triar aquest to de vermell... Sí que vaig escollir, en canvi, el pintor que havia d'il·lustrar-la amb un quadre seu: Paolo Uccello...

—No, no, de fet no ho deia pas per la coberta, sinó per la infinitat de referències amb aquest color. Per exemple, aquella en què compareu la vida amb "un mocador vermell tacat de sang".

—En la nota inicial em refereixo a la magnífica "Oda a Catalunya" d'Armand Obiols, molt poc coneguda. Hi presento les afinitats formals entre els meus poemes i aquell. En el vers que tu esmentes, recordo una imatge llegendària de la persona que, segons es diu, va recollir una mica de sang del president Companys abans de morir... Una llegenda, val la pena apuntar-ho, que, molts anys a venir, motivaria un quadre d'Antoni Tàpies.

—Per cert, com és que heu canviat d'editorial? Heu passat d'Edicions 62 a Proa...

—Hi ha una raó tècnica clara: l'edició de Proa em permet conservar intacta la caixa d'aquests poemes, sense l'obligació d'haver de trencar el vers.

—Entesos. Deia això del vermell, però. Una altra recurrència de la vostra poesia des dels anys setanta és el foc...

—La meua poesia sempre ha estat molt plàstica i *visualitzable*, per influència de João Cabral de Melo. És una obra que juga constantment amb els contrastos entre la llum i la foscor; i el foc, per descomptat, hi apareix substancialment. Sóc, de sempre, un gran lector d'Heràclit (o Heraclit, no queda clar com ha de ser en català). Hi

“Hi ha una línia de contigüitat en la poesia catalana que neix amb Roís de Corella i March”

JORDI PLAY

ha aquesta tensió, en els meus versos, evocadora de la que es troba en l'obra del filòsof grec.

I, d'altra banda, la meua obra lírica encadena sons i imatges per contigüitat, i aquí cal trobar, molt sovint, el pretext i el tema dels meus poemes.

—El poema “Fisterra” recorda el desastre del *Prestige*...

—Sí, en parla, però va més enllà d'aquest pretext. En català, hi ha un joc interessant entre els termes *mascara* i *màscara*, i per causa d'aquella contigüitat que et deia ara mateix jo construeixo el poema. Coromines ho va explorar, això. Explica que *mascara* ve d'un parlar germànic antic, i que fa referència a la bruixa “de cara tacada” (en castellà, *tiznada*). Això hauria donat la popular *màscara*, que tant he fet servir en la meua poesia.

—“En plena nit, vivim així: deserts”. La poesia, és el moment de la consciència plena? L'eina per assolir, com volia Vinyoli, la màxima realitat?

—Bé, no és ben bé això que dieu. En aquest poema que citeu es fa referència a aquell estat d'alerta nocturn que pot donar origen al poema. Amb Foix n'havíem parlat força, d'això, tot i que amb ell tractàvem sobretot de llengua, no tant de literatura. Hi ha una línia de contigüitat en la poesia catalana que neix amb Roís de Corella i March, que continua amb Verdaguer (de qui Foix apreciava sobretot la prosa) i que passa pel poeta de Sarrià. Ell suma a tot aquest llegat literari culte el parlar de la gent del Port de la Selva, alguns dels seus contemporanis i algun poeta poc reconegut però que ell estimava, com és ara Jeroni Zanné. La línia continua avançant en el temps, passa per Brossa, per mi mateix i arriba fins a Josep Pedrals, que, per cert, ha prologat el meu llibre.

—Què va passar l'hivern de 1988, un any al qual al·ludiu en un dels poemes?

—Aquell any jo formava part del jurat del premi Josep Vallverdú, i Isidor

Cònsul em va suggerir endarrerir la publicació del meu llibre *El vendaval*, perquè preveia que l'any següent no hi hauria tanta producció lírica. D'altra banda, l'any 1938, cinquanta anys abans, el meu pare havia fet la guerra a la caserna de la Seu Vella de Lleida. Estableixo aquest paral·lelisme entre dos fets tan diferents. En realitat, aquest poema, “Perspectiva Borromini”, tracta de l'acció del temps sobre les persones.

—Un assumpte, el de l'acció del temps, que també treu el cap en el poema “El Claustre Verd”, oi?

—Sabíeu que això del Claustre Verd és un topònim? Us ho dic perquè molts lectors no ho saben, i es pensen que és una manera de dir figurada. No, es tracta d'una església de Florència, el nom de la qual ara no recordo, que conserva uns magnífics frescos de Paolo Uccello sobre el diluvi universal. Curiosament, aquests frescos es van mullar per unes inundacions: “Així viurem de l'aigua

despertada, / com el diluvi que en el Claustre Verd / sembla que hagi amarat les figures d'Uccello”.

—El llibre va encapçalat per una esplèndida quarteta de Pedro de Medina Medinilla que diu: “Aquellos ojos míos de mi vida / y aquella vida mía de mis ojos. / Aquel cabello donde amor se anida / y aquellas manos donde fui despojos”. Qui era aquest poeta, senyor Gimferrer?

—En sabem ben poca cosa. Va ser autor d'un sol poema: aquest. A 20 anys, se'n va anar a les Filipines, i a partir d'aquí se'n perd la pista. Amic personal

de Lope de Vega, va compondre aquesta elegia a la mort de la dona de l'amic. Una vegada, Jaime Gil de Biedma em va escriure una carta signant com a Pedro de Medina Medinilla...

—Entre moltes altres aparicions en aquests nous poemes, hi ha la de Maria-Mercè Marçal, que ja havia sortit, arran de la seva mort, en un poema d'*El diamant dins l'aigua*...

—Sí, en efecte. A més, com sabeu molt bé, no va morir al bosc. Ja al final de la seva vida, la Maria-Mercè prenia un medicament que s'elaborava a partir del teix, un arbre una mica rar que

apareix en alguna pàgina de T.S. Eliot. Llavors va descobrir que hi havia un bosc d'aquests arbres, diria que prop d'Olot (o potser de Vic). Ella hi va anar poc abans de morir. És a tocar de can Bussana, el topònim que apareix en el meu poema.

—Un bon amic vostre, Josep M. Castellet, ha traspassat recentment... Vós que el va tractar tant, què en recordeu, ara mateix?

—El recordo en la personalitat tan estimulante i seductora que ja tenia a final dels anys seixanta i en els setanta. Per a mi els seus millors llibres són els últims. Li escauria aquella frase de Pavese, que va deixar subratllada en el seu *Diàlegs amb Leucò*: “No feu massa ximpleries!”.

—Acabem d'estrenar el 2014, que serà l'Any Vinyoli, el del centenari de naixement del gran poeta (i també el trentè aniversari de la seva mort). Què representa, per a vós Joan Vinyoli?

—Va ser un excel·lent seguidor, en els seus inicis, de la poesia postribiana. Després va rebre la influència d'en Gabriel [Ferrater], i encara va enriquir la seva producció amb el coneixement que tenia de poetes com Rilke. Jo sempre dic que el seu millor llibre em sembla *Domini màgic*. Només la proximitat d'aparició amb l'últim que va publicar, *Passeig d'aniversari*, fa que no hagi estat una obra molt més estimada.

Gimferrer és un home que no perd pistonada de res. La continguda en *El castell de la puresa* és una poesia inspirada i bella. En el poema titulat “Cavalcada” llegim els versos següents: “I ho podem tocar tot amb mans desenfundades, / amb les mans que han palpat la petxina del cos, / la rosa sexual, més enfosquida / que la llum que suporta el garrofer, / la plana del passat, els esquadristes / en una selva de metall ordit”. Abans d'acomiar-nos, m'envia (poc que ho sabia, jo!) que una crítica meva d'un llibre d'en Pedrals en què els relacionava a tots dos —a ell i al jove poeta— va motivar no tant que ell el llegís, que ja ho havia fet, sinó que es coneguessin personalment. Ara el jove ha prologat el mestre. I en vers!

Jordi Llavina